

Corpus Juris Canonici

Gregor <XIII., Papst>

M. DC. LXI. Coloniae Munatianae, 1661

1 Turpia linquentem bene dicit vir meretricem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62953](#)

Regi quæ cùi iniquæ fuisse dejectam, & vi coactam fali-
lum contra fecompluisse piaulum. Nam eo tempore
ad Apostolicam fidem libellum appellationis fuit misit,
in quo non prouidet adhuc confessam, sed ut contra fē fal-
sum diceret crimen, cogi fē immotu: insuper fidjungens: [Quid si amplius compulsa fuerit, feitate non veri-
tate, fed mōrē mortis, & evadendi studio (quia alter
nū possit) metu voluerint, dicant. Vnde vobis me-
ntes effe metu fuisse vobis infundimus.] Vnde vobis pra-
ejus, ut cùm eadem Thierberg ad conditum syno-
dum, sicut flauimur, advenire, causam ejus diligentem
examinatione tractent, & si obiectur, quod illa fē cri-
men aliquod adhuc confessia fuisse, & econtra illa vio-
lentia se perculisse prochameretur, vel si inimicos judices
illorum fuisse testata fuerit, tunc illud renovetis iudicium
equitatis normam, ut iustitia mole non oppri-
matur.

I. *In communione* [Hac verba videntur accipienda
quæ primi, & secundi à caeteris: ut indutio caput hæc fia-
mpani ex ammuniione, quod Nicolaus legari fuit Rodaldo Por-
tu, & hæc festina Epiphili adserit. Nam totius capti-
vatio fuit illa legato momenta, quando se in ea causa
procederet. Datur vero ab eo fuisse communiorum illi ppi-
lia ita ut in episcopatu Convictum congregatus, & aperte
in aperte vobis est. **Porrò**, quid Letitium uxoris censuratur: (quoniam &
hæc nostro scriptilis præfatu) in episcopatu nostra-
m, quas per fratres & Coepiscopos nostros, Rodaldum
& Joannem in Galliam misimus, potius exemplaribus
responso. Quazidelicet exemplaria una cum communio-
ne, quod præfatis fratibus nostris pro hac eadem cau-
sal Letitium Regem missis dedimus, per fratrem &
Coepiscopum nostrum Odonem vobis fanfætati trans-
misimus.

II. *Cum nec etiam* [Hac verba non sunt hoc loco apud Ivo-
nam sed pauli superius p̄fī dñi verba, admittit se dicit, multa
iniquitas, in quaue & hac continentur, dicit alio ordine. Sed
alij p̄fī in eis notatum.

In adiutorio respondeat ostendit, quod nisi libera voluntate, nulla est copulatio alterius.

QVÆSTIO III.

Quid acorem p̄fī parentum sponsionem aliis nudere non va-
lens, inquit, Elberitanu conciliū, &c. & mōrificat:
quæ docet.

G. I. *De parentibus qui fidem frangunt* [Ipsa latorum.

Si eis & parentibus fidem frigerint sponsporū, trā-
mitiunt p̄fī abhincane fē à communione. Si tamen
suum spousum vel spousā in illo gravatimine non i fui-
ciat deprehendit, excusat enim parentes. Siverò in eodem
fieri vito, & pollicent se consentiendo, superior fē
teretur.

G. II. *Non fusciri* [In originali legitur sine negatione, item, &
p̄fī, & quod patet a dicto illio, sīḡ habet, in gra-
viitate fieri deprehensu.

Quod non sibi parentibus sponsatis fibrorum suorum fran-
gen, non hæc illa intelligendum est, qua illarum conju-
tione.

CAUSA XXXII.

Videtur ut, cùm non haberet uxorem, quandam
meretrice fīs conjugio caput sit, que erat fib-
ra, neq̄ regna; filia originari: quare cū
dari se vult tradere, hanc acutam copula-
nitatem, ut vobis manifestemus. Deinde hic pa-
nitatem datur, recensita propria filii querere capa. Peſti-

- ea de adulterio convulsa & punitive, quendam regat, ut in uxo-
rem exprimeret suam, ut sic eam dimittere posset: quo fidei quan-
dam infideli fīs capulat, & eam tamē condonare, ut ad Christi
nam religionem transiret.
1. *Hic primus queritur, an meretrice licet ducatur in ux-
ori.*
  2. *Secundus, area, qua causa incontinentis ducatur, sit conjunc-
tio appellata.*
  3. *Tertius, causa arbitrium aliqua sequatur, an liber avi an origi-
nari p̄fī.*
  4. *Quarto, si vivente uxore licet alias filios ex ancilla qua-
rever.*
  5. *Quinto, si ea, qua vim patitur, pudicitiam amittere compre-
betur.*
  6. *Sexto, si adulteri adulteram posse dimittere.*
  7. *Septimo, si vivente dimissa, aliam posse accipere.*
  8. *Ottavo, si infidelis sub præmissa conditione licet alias filie-
bus in conjugem ducere.*

QVÆSTIO I.

Quod autem meretrice in conjugem duci non debat, mul-
ti auditoribus & rationibus probatur. Illa enarrat
qua adulterio rea convicuit, sīp̄t perdatam panis-
tentiam, in conjugi confortis retinet non debet.

G. I. *q Patronus turpidus est, quā uxo-
rem suam adulteram dimittere.*

miserit.

*Unde Ioannes Chrysostomus, [id est, auditor opini-
fēt] homilia 32, ad fūp̄fī Matth. c. 19.*

Icūr a crudelis est, & iniquus, qui castam dimittit, sic:
fatus est, iniquitas, qui retinet meretracem. Nam:
patronus turpidus est, qui crimen celat uxoris.

G. II. *q Causa fornicationis vir dimittat uxorem,*
non tanet alteram diuina.

Item Hieronimus in corr. ad c. 19. Matth.

Dixit & Dominus in Evangelio: [Quiquinque dimi-
tit uxorem, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit,
mochatur: & qui dimisit duxerit, mochatur.]

Sola fornicatione est, que uxoris vincat affectionem: animo,
cum illa unam carnem in alieni dividat, & se fornicio-
ne separaverit a marito, non debet teneri, ne virum quo-
que sub maledicto faciat, dicente scriptura: [Qui adul-
teram tenet, stultus & impius est.] Ubiqueque est igitur:
fornicatione, vel & fornicatione fulpicio, liberus uxori di-
mittitur. Et quia potera accidere, ut aliquis calumniam
facere possit, & ob secundam copulam nuptiarum
veneri eripi possit, sic priorem dimittere jubetur:
uxorem, ut secundam prima vivente non habeat.

C. III. *q Sola viri fornicatio uxorem maculat.*

*Idem in epistola Pauli ad Corinthios 1. c. 6. [in e-
gl̄ia ordinaria.]*

Non conjugio quis propositus quæcumque peccata fecerit, non
pro propriam inficiat conjugem: sed fornicatio uxorem
coquinat; utjam non sit vir suo licita, sed quasi adul-
teria.

C. IV. *q Qui uxorem suam dimittit adulteram*
*miserit, diebus unni persistat, si ei debi-
tum reddiderit.*

Item Ioannes Chrysostomus.

Si quis uxorem suam invenient adulteram, si, &
postea denuesce platerit labore eam in matrimonio,
diabolus animi persistat, id est quia cum adulteria com-
munitus sit, que adulterio criminis suo non est purgata: aut:

a. *Sent. q. dīp̄fī 35. Ivo p. 8. c. 233. Panh. l. 22. c. 2.* b. *Idōrēs*
declopafīc. offī. L. 2. c. 19. Sent. ibid. Ivo p. 8. c. 43. Panh. l. 5. cap. 7.

c. *Proverb. d. 16. c. 1. & Glosa ord. ad eundem locum
Matth. In conc. Eboraciensi, c. 10. Ivo p. 8. cap. 42. f. ad adulterio
matr. 15.*

abstinent sc̄e matrimonio ejus, donec explearat satisfactio-
nē criminis penitentia sit: idēq; quia post satisfac-
tionē penitentia non meretur vocari adultera. Similiter,
fūrūrum fūrum uxori invenerit adulterum, non ad imparia
judicatur.

C. Caput hoc non est inventum apud B. Joannem Chrysostomum.
Et videtur canonico consilium, aut penitentiā. Simile quid-
dam habetur in concilio Nancensis.
2 pars. Subauditor, nisi ab adultero mulier recorde volue-
rit: quo consuorum suam vir recipere potest, nullum periculum
et illucurit.

C. V. q Post panitia adulterii uxorem vir
potest recipere.

Unde Pelagius Papa Melles a Sabatianus.

D. Benedic & quoque quenam uxorem alienam in-
dicati farinorō suffulsi spiritu, & in suam ha-
ctenus proutmē decimē confitūm, si hoc rectum ve-
rita habet, jubemus experientiae tuae, ut eum cum ipsa
quoque adultero diffidētē mafare non differas, & calva-
tos ab invicem separare, & illum quidem ad Lucium de-
fensem in Apulie province patrimonium fine dilato-
ne fac migrae: illam verò, si quidem maritus fūs fine
dolo aliquo fortē accipere voluerit, tua ordinatio sub
cautela recipiat, nullum ei nihil dunataxat de cetero simili-
le commitenti periculum illatus. Si vero omnino
eam recipere noluerit, in aliū quendam locum, in quo
ei non licet male vivere, provida eam dispensatione
confinie.

C. VI. q Qui adulterio debitum reddi, trebus
amis penitentia.

Item ex penitentiā Theodori.

S. Si quis duxorem suam fecit adulterum, & non vult
dimittere eam, sed in matrimonio habere, trib. annis
peniteat, & quadriū penitet, abfinciat se ab illa.

I. Et quadriū penitet [In pleriq; retusa &c. & quan-
diū illa penitet.

C. VII. q Adulterio pīgato per paniter-
iam potest fieri reconciliatio con-
jugii.

Item Augustinus ad Pollicentium de adulterio con-
jugii, lib. 3.c. 6.

Q. Vnde autem & tibi dum dum videtur, ut post adulterium
reconcilietur conjugi conjuncti, si fides adit, non erit
durum. Cur enim adhuc depunimus adulteros, quos
vel baptismatē, vel penitentia creditur esse factos? Hoc
cimini in veteri Dei legē nullis sacrificiis mundabantur,
qui i in lege novi testamēnti sine maledictione legali
mundantur: & idētunc omnino prohibutum erat ab
alio contaminatam viro recipere uxorem: quamvis, f
David Saulis filiam, quam pater ejusdem mulieris ab eo
separatam dederat alteri, tanquam novi testamēnti pre-
figurato rīeūcūtione & receperit. Nunc autem,
postquam b Christus ait adulteris, [nec ego te conde-
mabo: vade, deinceps noli peccare;] quoniam intelligit
dēbere maritum ignorēre, quod videt ignovisse Domi-
num amboī: nec iam se dēbere adulterum dicere,
eius penitentia crimen divini credit miferatio de-
lētum?

I. ¶ Quia in lege. Apud B. Augustinum legitur, quia no-
vi testamēnti, in fūngine Christi fine dubitatione mun-
dantur. Sed ab gloriosa non est annodum.

C. VIII. q De edem.

Idem edem libro, c. 9.

N. On erit turpis, neque difficultet post pē-
nitentia, atque purgata adulteria reconciliatio con-

a Al. Mileto. **b** Anselm. l. 11. c. 94. **c** ad disputationem
d Angel. lib. d. cap. 8. **e** Sint. 4. dis. 3. Poly. lib. 6. tit. 4. Ico-
p. 8. c. 242. Pan. l. 7. cap. 31. **f** 1. Reg. 11. **g** al. contaminatio-
nibus. 1. reg. **h** Iean. 8. **i** Sint. libid. Ivo i. 1. Panorm. l. 7. c. 37.

jugum, ubi per claves Regni celorum non dubitare
remissio peccatorum: non ut post viri divitiora addi-
ta revocetur, sed ut post Chrifli confortior sollet pa-
vocetur.

C. IX. q Cum fornicatio vitium excludat,
caſitatis virtus adſcribitur.

Idem Ambrosius lib. 2. de Catech. Abel. 4.6.

C. Vnde renuntiatur improbatum, statim adſcribitur vita
Egregius enim malitia, virtus operatur ingens,
eodemque studio, quo crimen excluditur, innocens
pulatur.

C. X. q Non habetur fallax apud Be-
nius ad veritatem penitentia re-
vertitur.

Item Gregorius homil. 29. Evang.

A. Pud misericordem namque judicem nec ille illa
habetur, qui ad veritatem revertitur, etiam penitentia
mentitur: quia omnipotens Deus dum liberat peni-
tentiam suūcepit, ipse suo iudicio, hoc quod em-
titus, abscondit.

Quid a si in adulterio perfidere elegerit, patrua uo-
dum, & lenocinius reus maritus habebat, nesciam adulterio
faucere voluerit. Unde in libro Cod. b de adul. & f. p. in
Severa & Antonie. [q Crimen lenocini contraria, ac
prebescit in adulterio uxorem in matrimonio remissio
sufficiat, etiam habuerint adulterum.] q Hic in malitia in-
nos. Non enim ei permittitur maritus sibi adulterio in-
tere. Unde in libro c. codem, & tit. edem, idem impetrat
blico iudicio non habere mulieres adulteri accusationem, pater-
matrem suā fūrūris violato queri velint, lex Iudea debet, uia
moetus sue mariti accusandi facultate defuit, ut in
minū pīlegium detulit.] Si ergo, ut ex his collegiis al-
titibus, adulterio resuere nulli permittitur, nulli non
gum duis habeat, cuius pīdictus nulla fūrūris habet. Quoniam
inter conjuges ferari fides, & fidei: quia coniugis
non conjugis, sed adulterio appellatur.

C. XI. q Veritas nuptiarum non est in
committitione maris & fami-
liae.

Unde Augustinus ad Pollicentium de adulterio con-
jugii, libro primo.

N. On enim d. in foli, ut deliras, committis
se & sciemis nuptiarum veritas est: quia finis
committitione nuptiā filios procreare non possunt, sed si
fundū ad nuptias proprie pertinet, quibus ad alios
nuptiā defunduntur, sicut ei tori conjugis filii ad
ordinatum filios procreant, & (quia maxima ei circa
carinis) bonus nūs mali, hoc est, bonus uita communis
carinis.

g In Pamormia citatur eadem modo: item gradus
quād habet, libro secundo. Sententia quidam pīlē
b. Augustinum, & contra Indiana nuptias diffundit
committitionem, diffusus postfūrūm l. 3. cap. ultimum.

Hec sunt bona, quibus commendantur nuptias, & ad
diffundit fūrūm.

C. XII. q Prima vel secunda nuptia ha-
uenteritate improbari vide-
tur.

z ps. Econtra vero Ambrosius: i impul-
suptias videatur, dicit.

N. Vpīz terram repente, virginitas parabolam
& hoc innundum est dumtaxat non habent
veritatem, quod cum scriptura in primis, & eti-
quarto, & quinto, & sexto die explicit operatur
mala.

a S. omib. lib. 11. pīlē ad legem Iacob. de adul. &
f. p. 2. c. 2. **b** ibid. 11. pīlē ad legem Iacob. de adul. &
f. p. 2. c. 2. **c** Ibidem l. 1. d. 1. Iacob. 1. cap. ultimum.
malo.] Iaco. f. addecommissione.

lom dixerit & videt Deus, quia bonum est; in secundando hoc omnino subtrahit: nobis intelligentiam, delinquens, non esse bonum duplicitum numerum, ab unione divisa, & præfigueret fædera nuptiarum. Unde & in terra Noë omnia animalia quecumque bona ingrediuntur, immunda sunt, impuræ numerus est: mundus. Quocum in duplo numero ostenduntur, & aliud sacramentum, quod in beatis quidem, & immunda avibus dignam comprobatur: bona enim ingrediuntur immunda, & leprena, quaz mundâ sunt: ut habentes Noë pœnitutinam, quod impari numero statim Deo posset dare.

[*Ambrofius*] Sic etiam in manuscripto. Sed apud ipsorum inventum. Habetur apud *B. Hieronymum* l. 1. conformatio.

Iste loco exhortatione, non ad necessitatorem observanda argumentatur. Unde Ambrofius ait in libro exhortatione ad legem.

C. XIII. q. Virginitas ex confilio suadetur, non ex imperio præceptum.

Neq; corporis experientia per biseptum, quam ego ex confilio suadet, non per imperio præceptio. Sola enim virginitas, quæ suaderi potest, imperari non potest.

4 pars. *Gno* ergo in meretricie, ut diximus, nulla fides, nisi laicorum padicatur; pater, quod non est in conjugio duxit. *Sed apud R. Hieronymum*, quamvis effet mente, non Principi de tribus iusta est regulata conjugio, de qua *Corin* pultus nisi aliquis est. *Ope* & quoq; duodecim propriae primæ, ex præcepto Domini, coro ordine meretricium emituntur in conjugio fecerat. Sed alius est, meretricium ducere, ut alii remiserint, quam tunc confundendæ, castitate, & pudicitate: atq; alius, aliquam earum habere, quam nullo patitur coru fuisse recte vales. *Hoc enim penitus prohibetur* in libidinibus fatus legitur. f.

C. XIV. q. Non est peccatum, meretricem ducere uxorem.

Unde Hieronymus super *Osee* lib. 1. ad cap. 1.

No& a culpandus. *Olice Propheta* (interim ut featur historiam) si meretricem, quam duxit, ad pudicitiam convertent: sed potius laudandus, quod ex malâ hotam fecerit. Non enim qui bonus permaneat, i& p; politissim, si ceterum malo: sed qui malus est, in bonum venit ab eo exempla festeretur. Ex quo intelligamus, non Prophanus pedidisse pudicitiam forniciare coquendam, sed forniciariam assumptissime pudicitiam quam amica non habet.

Q U E S T I O N E.

Quid autem non sit uxor, quia sola causa incontinentia, non videbit probari posse, quia conjugium præsumit, non expenda libidinis causa à Deo inflata illi. *Hoc nam*, sibi benedicto conjugi: *Cristi & mulierum*.

C. I. q. Partus feminarum est eu sola causa nubendi.

Unde Ambrofius super *Lacum*, lib. ad c. 1.

Potest est b. feminis nuptiarum præmia non habere, quibus haec sola causa illi subvenit. Idem lib. 2. in princ. Dicit i. conjugi præmium, & gratia nuptiarum, partus & fornicatio, non medicoris quoque causa est, ut virginitas Maria filia est Principe mundi.

Dicitur in causa prædicta solitus, sed expenda libidinis.

1. b. innicem copulantur, non tam conjuges, quam fornicari videntur.

C. II. q. Non conjuges, sed adulteri vocantur, quia non secundum præceptum Christi conjugantur.

Hinc etiam Hieronymus ad c. 5. epistola ad Epifanios.

Sicut nos & omnis congregatio hereticorum, Christi ecclesia dici potest, nec caput eorum Christus, sic non omnis matrimonium, & quo non viro suo secundum præcepta Christi uxori jungitur, titulus conjugium appellari potest, sed magis adulterium.

2 pars. *Hoc ita responderet*. Prima institutio conjugis in paradoxi facta est, ut effet immundus toros, & honorabiles nuptiae, ex quibus sine ardore conciperent, sine dolore parerent. Secunda propter illicetum monachum elemosinandum c. extra pacificum facta est, ut infirmi premiti in ratiaria turpitudinib; honestate excepserent conjuges. Unde *Apollonius* d. scribens ad Corinthios, dicit:

[Propter fornicationem uincipij, quam uicerunt, & unaq; virum suum habeant.] Ex hac itaq; causâ, ut conjugi se sibi in vicem debent, nec se sibi negare possint. *Noste fraudare invicem*, nisi forte ex conuerso, & ad tempus, ut expeditius vocari orantes, & iterum reverentur in idipsum, ne fornicanter vobis satanas. *Hoc autem dico propter incontinentiam vestram.* [Qui ergo propter incontinentiam in naturalem redire usum monerit, pater, quid non propter filiorum præscriptum tantum misericordienter. Non tamen idem nuptia mala iudicantur. Quod enim præter intencionem generanda sit, non est nuptiarum malum, sed est ueniale propter nuptiarum bonum, quod est respectum; fides videlicet, probus, & sacramentum.

C. III. q. Immundatus uisus conjugatorum non est nuptiarum malum, sed est ueniale propter nuptiarum bonum.

Unde Augustinus de bone conjugali, c. 6.

Quidquid si inter se conjugati immundatum, inverendum, fornicatione gerunt, viuum eff hominum, non culpa nuptiarum. Iam in ipsa quoque immoderatione exactiō debiti canalis, quam eis non secundum imperium præcipit, sed secundum veniam concedit Apollonius, g. uretiam præter causam procreandi sibi mulcentur, eti; pravi mores ad talen concubitum impellunt, nuptiæ tamen ab adulterio, seu fornicatione, defendunt. Neque enim illud propter nuptias admittunt, sed propter nuptias ignoruntur. Debet h. ergo sibi conjugati, non solum ipsius sexus sui commiscendi, sed, libitorum procreandorum causa (qua prima est humani genesis in ista mortalitate societas) verum etiam in firmatis in vicem excipiende, ad illicetos concubitus evitandos, mutuam quodammodo servitatem: ut, eti; alteri coru perpetua continenta placeat, nisi ex alterius confundens non possit.

3 pars. Non autem datur praesentia Sancti Spiritus tempore quo conjugales actus geruntur.

C. IV. q. Non datur praesentia Sancti Spiritus tempore quo conjugales actus geruntur.

Unde Hieronymus super *Mattheum*.

Coniubia, legitima carent quidem peccato, non tam tempore illo, quo conjugales actus geruntur, praesentia Sancti Spiritus dabuntur: etiam Propheta esse videatur, qui officio generationis obsequitur. Sed & alii plura sunt, in quibus suffici sola vis humana, & neque res indiget, neque decet adesse praesentiam Sancti Spiritus.

a *Iop. 8. cap. 277.* b. *al. quod non viro suo secundum præcepta Christi conjungatur*. orig. c. *Genes. 2. Hebr. 3. d. 1. Cor. 7.* e. *Ibidem.* f. *Iop. 8. 1. 134.* g. *7. Cor. 7.* h. *Pann. 1. 6. 6. 26.* i. *Sam. 4. 132.*